

ПЕРИДОНТИТ ВА ҚАНДЛИ ДИАБЕТ КАСАЛЛИКЛАРИНИНГ ЎЗАРО БОҒЛИҚЛИГИНИ ЎРГАНИШ ВА АНИҚЛАШ

Alfraganus University Клиник фанлар кафедраси

ассистенти **Омонова Шодиёна Фарходовна**

leylafarxadovna1997 @gmail.com

Аннотация. Периодонтит ва диабет кенг тарқалган, сурункали, юкумсиз касалликлар бўлиб, бутун дунё аҳолиси учун соғлиқни сақлаш учун муҳим муаммоларни келтириб чиқаради. Ушбу икки касаллик ўртасидаги алоқалар кўп йиллар давомида стоматологлар томонидан тан олинган, айниқса периодонтитни диабетнинг "олтинчи асорати" деб таърифлаганидан кейин (ретинопатия, нейропатия, нефропатия, макроваскуляр ва микроваскуляр касалликларнинг классик диабет асоратларидан кейин), шу жумладан сереброваскуляр касалликлар ва ўзгарган яраларни даволаш). Диабет ва периодонтит ўртасида икки томонлама алоқанинг аниқ далиллари мавжуд бўлиб, уларнинг ҳар бири бошқасига салбий таъсир қилади.

Калит сўзлар: периодонтит, қандли диабет, нефропатия, макроваскуляр, ретинопатия, гингивит, гипергликемия.

Кириш Қандли диабет-бу инсулин секрецияси, инсулин таъсирида ёки иккаласида нуқсонлар натижасида углевод, ёғ ва оксил алмашинувининг бузилиши билан сурункали гипергликемия (қондаги глюкоза даражасининг кўтарилиши) билан тавсифланган кўп этиологияли метаболик бузилиши. 2 гипергликемия диабет билан боғлиқ асоратларнинг ривожланишига олиб келади, бу узоқ муддатли шикастланиш, дисфункция соғлом ҳаёт сифатига таъсир қилувчи турли органлар ва тана тизимларининг ишдан чиқиши натижасида юзага келади.

Материал ва методлар:Периодонтит ва диабет бир-бирига салбий таъсир кўрсатадиган кенг тарқалган касалликлардир. Диабетик беморларда периодонтитни даволаш HbA1c ни 3-4 ойдан кейин 3,3-0,4 ммол/мол (3,4-4%) га камайтириши исботланган, бу диабетни даволашда иккинчи даражали фармакологик режим қўшилишига тенг клиник таъсир. 18 HbA1c нинг бундай пасайиши клиник жиҳатдан муҳимдир, чунки HbA1c нинг ҳар қандай пасайиши диабет асоратлари хавфини камайтиришга тенг периодонтитни даволаш жуда оддий клиник аралашув бўлиб, у аниқ афзалликларга ега (агар еҳтиёткорлик билан бажарилса) ва қўшимча дори-дармонларга еҳтиёж сезмайди.

Стоматологлар периодонтит ва диабет ўртасидаги боғлиқлик ҳақида бир неча йиллардан бери билишган бўлса-да, биз илгари соғлиқни сақлаш мутахассислари ва диабетга чалинган беморлар бу икки касаллик ўртасидаги боғлиқликни камроқ билишлари ҳақида хабар берган едик. 29 ушбу тадқиқотда биз тиббий ҳамкасблар ва беморлар ўртасида периодонтит ва диабет ўртасидаги боғлиқлик тўғрисида хабардорлик етишмаслигини, шунингдек, турли хил тизимларни ҳисобга олган ҳолда, беморнинг манфаати учун ҳеч нарса қилиш мумкин емаслигини ҳис қилдик.унда тиббиёт ва стоматология мутахассислари ишлайди. Бошқа томондан, диабетик беморлар барча тиббий ёрдам кўрсатувчи провайдерларга диабетда оғиз соғлиғининг аҳамияти тўғрисида изчил хабарлар беришларини ва керак бўлганда стоматологик ёрдам олишларига ёрдам беришларини хоҳлашди. 29 "оғизни танага қайтариш" тушунчаси сўнгги йилларда умумий саломатликнинг асосий компоненти сифатида оғиз соғлиғининг аҳамияти тўғрисида хабардорликни оширишга ишора қилмоқда.

Олинган натижалар: Бир қатор профессионал ва илмий ташкилотлар диабет ва периодонтит шароитида кўп тармоқли ёрдам ва касблараро ишларни такомиллаштириш бўйича тавсиялар ва кўрсатмалар ишлаб чиқдилар ва уларнинг баъзилари 1-жадвалда умумлаштирилди. 2012 йилда ЕФП периодонтит ва умумий саломатлик ҳақидаги манифестини еълон қилди ва "барча

стоматологлар ва тиббиёт мутахассисларини оғиз бўшлиғи саломатлиги ва умумий соғлиғига ҳалокатли таъсирларга қарши курашиш учун periodontal касалликларнинг олдини олиш, ерта ташхислаш ва самарали даволаш учун ҳаракат қилишга чақирди.ва жамият." 30 ушбу manifest периодонтика бўйича халқаро семинардан сўнг нашр етилди (2012 йил охирида бўлиб ўтди, нашрлар 2013 йил бошида чиқарилди), унда ЕФП ва ААП периодонтитни бир қатор тизимли касалликлар, шу жумладан диабет билан боғлайдиган далилларни кўриб чиқдилар. 31 семинарда шифокорлар ва стоматологлар учун диабет ва периодонтит билан оғриган беморларни бошқариш бўйича кўрсатмалар, шунингдек беморларнинг ўзлари учун маълумотлар тайёрланди. Яқинда (2017) ЕФП ва халқаро диабет Федерацияси (ИДФ) диабет ва периодонтит бўйича қўшма seminar ўтказдилар ва материаллар бир вақтнинг ўзида иккаласида ҳам бир хил мақолалар сифатида нашр етилди dental journal (клиник Периодонтология журнали) ва тиббий журнал (диабет тадқиқотлари ва клиник амалиёт) хабардорликни ошириш мақсадида иккала касбий гуруҳдаги касалликлар ўртасидаги боғлиқлик. 32 та нашрда стоматологлар, соғлиқни сақлаш мутахассислари ва беморлар учун кўрсатмалар мавжуд (тиббий амалиёт ёки стоматологик амалиёт контекстида кўриб чиқиладими). Кейинчалик кўрсатмалар ЕФП томонидан оғзаки соғлиқни сақлаш гуруҳи, беморлар ва жамоатчилик, соғлиқни сақлаш соҳаси мутахассислари ва фармацевтлари, сиёсатчилар, шунингдек университетлар ва тадқиқот марказлари учун нашр етилган кенг қамровли қўлланма ҳужжатлари учун асос сифатида ишлатилган.

Хулосалар Қандли диабет периодонтит хавфини оширади ва глисемик назорат даражаси хавф даражасини аниқлашда муҳим аҳамиятга эга. Ушбу икки касаллик ўртасида икки томонлама муносабатлар мавжуд бўлиб, ҳар бир ҳолатда юзага келадиган яллиғланишнинг кучайиши бошқасига салбий таъсир кўрсатади. Қандли диабетга чалинган одамларда периодонтит периодонтицизларга нисбатан ҳбалс ва оч қон глюкозасининг юқори даражаси билан боғлиқ ва оғир периодонтитнинг мавжудлиги соғлом periodontal соғлиғи

бўлган одамларга нисбатан диабетнинг статистик жиҳатдан юқори хавфи билан боғлиқ. 2-тоифа диабет билан оғриган одамларда периодонтит ҳбаъс даражасининг юқорилиги ва периодонтицизларга нисбатан диабет билан боғлиқ жиддий асоратлар билан боғлиқ. Жарроҳлик бўлмаган periodontal даволаш глисемик назоратни яхшилашга ва ҳбаъс нинг клиник жиҳатдан сезиларли даражада пасайишига олиб келади, даволанишдан кейин тахминан 3-4 ммол/мол (0,3-0,4%) 3-4 ой ўтгач.Периодонтал скрининг ва периодонтитни даволаш диабетга чалинган одамлар учун жуда муҳимдир ва стоматологлар ҳам, шифокорлар ҳам беморларга ушбу икки касаллик ўртасидаги боғлиқлик тўғрисида маълумот беришлари ва ҳамкорлик ва касблараро ишларни яхшилаш бўйича ишлашлари керак. Dental жамоаси диабетик беморларни даволашда муҳим рол ўйнайди. Бунга беморларни диабет хавфи бўйича скрининг қилиш (масалан, Diabetes УК хавф шкаласидан фойдаланиш), агар кўрсатилса, периодонтит ва диабет бўйича тиббий ҳамкасблар билан ҳамкорлик қилиш ва периодонтитни даволаш, periodontal саломатликни яхшилаш ва диабетик беморларда глюкомик назоратни яхшилаш киради.

1. Лое Н. Пародонтит. Шестое осложнение сахарного диабета. *Diabetes Care* 1993; **16**: 329-334.
2. Всемирная организация здравоохранения. Определение, диагностика и классификация сахарного диабета и его осложнений ВОЗ. В *Диагностика и классификация сахарного диабета*. 2-е изд. Женева: ВОЗ, 1999.
3. Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). Определение и диагностика сахарного диабета и промежуточной гипергликемии, 2006. Онлайн-информация по адресу http://www.who.int/diabetes/publications/diagnosis_diabetes2006/en/ (дата обращения: январь 2019 г.).

4. Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). Использование гликированного гемоглобина (HbA1c) в диагностике сахарного диабета, 2011. Онлайн-информация доступна по адресу https://www.who.int/diabetes/publications/report-hba1c_2011.pdf?ua=1 (дата обращения: январь 2019 г.).
5. Международная федерация диабета (IDF). IDF Diabetes Atlas 8-е издание, 2017 г. Онлайн-информация доступна по адресу <http://www.diabetesatlas.org> (дата обращения: январь 2019 г.).
6. Diabetes UK. Ежегодные показатели распространенности диабета. 2017. Онлайн-информация доступна по адресу <https://www.diabetes.org.uk/professionals/position-statements-reports/statistics> (дата обращения: январь 2019 г.).